

عکس: میزان

است که رسیدگی به تقاضای ورشکستگی تنها با تقاضای بانک مرکزی یا مدعی العموم امکان پذیر بوده و مشتریان بانکها و سایر مؤسسات اعتباری، موضوع توقف مؤسسه اعتباری را به بانک مرکزی منعکس خواهند کرد که در صورت اعلام توقف مؤسسه اعتباری، در صورتی که از نظر بانک مرکزی، بازسازی آن بانک یا مؤسسه اعتباری امکان پذیر باشد، دادگاه نسبت به صدور رأی بازسازی اقدام می کند که حداکثر سه سال به طول می انجامد. اما در صورت عدم امکان بازسازی، دادگاه حکم ورشکستگی را صادر می کند که در این صورت، مدیر تسویه با نظر بانک مرکزی توسط دادگاه منصوب خواهد شد.

بعد از اتمام تدوین پیش نویس قانون بانکداری، بانک مرکزی به دنبال برگزاری همایش یک روزه بازنگری قوانین پولی و بانکی کشور، متن پیش نویس قانون بانکداری را در ۳ تیرماه ۸۸ برای اطلاع عموم منتشر کرد. حدود

قرار داشته و ما برای دریافت نظرات مختلف متخصصان در این خصوص اقدامات زیادی را انجام داده ایم؛ به طوری که نظرات افراد و بخش های مختلف اخذ شده و تمام این نظرات در قالب طرح جمع آوری شده است.»

رئیس کل بانک مرکزی در خاتمه سخنان خود با بیان اینکه دو قانون مذکور در قالب دو دستورالعمل مورد بازنگری قرار گرفته اند، مدعی شده بود، «این دو طرح در قالب یک لایحه به مجلس ارسال خواهد شد؛ اتفاقی که البته عملی نشد و هرگز به فرجام نرسید. میرجلیلی درباره فرجام این پیش نویس که قرار بود به عنوان قانون بانکداری ایران به مجلس ارائه و پس از تصویب، تبدیل به قانون شود، می گوید: «بعد از اینکه پیش نویس قانون بانکداری در سال ۸۸ نهایی شد، متن پیش نویس را به آقای بهمنی به عنوان رئیس کل بانک مرکزی تحویل داده و به وزارت اقتصاد مأمور شدم. آنجا از طرف دولت به عنوان نماینده ایران عازم بانک جهانی شدم و عملاً چند سالی در ایران نبودم. بعد از آن، چند باری با آقای بهمنی که طی سفر به آمریکا برای شرکت در اجلاس بانک جهانی به واشنگتن آمده بود، دیدار کردم. بهمنی آنجا درباره فرجام این پیش نویس به من گفت که نتوانستیم این پیش نویس را یکجا برای مجلس ارسال کنیم و موافقی در این زمینه پیش آمد؛ در نتیجه تعدادی ماده واحده و قانون استخراج کردیم و مورد به مورد در عمل در حال اجرای اینها هستیم.»

بعد از پایان مأموریت میرجلیلی در بانک جهانی و بازگشت او به کشور، اگرچه چیزی حدود ۶ سال گذشته است، اما پرونده بازنگری قوانین پولی و بانکی در کشور بدون اینکه به فرجام مشخصی رسیده باشد، همچنان باز است. میرجلیلی در این باره می گوید: «بعدها که در سال ۹۴ با پایان مأموریتم در بانک جهانی به ایران بازگشتم، آقای دکتر سیف که آن زمان رئیس کل بانک مرکزی بود، ضمن اینکه پیشنهاد مشاور رئیس کل بانک مرکزی را به من داد، گفت قرار است همین قانون به مجلس برود، کمک کنید مواردی را که در این فاصله و عدم حضور شما در ایران به این پیش نویس اضافه شده، مجدداً بررسی شود. با پذیرش این پیشنهاد، جلساتی تشکیل دادیم و این موارد را با حضور نمایندگان دستگاه های مختلف مرور و نهایی کردیم؛ با این حال، این پیش نویس که دوباره مورد بازنگری قرار گرفته بود، به دلیل اختلافات موجود در دولت عملاً ره به جایی نبرد و در داخل دولت ماند. آن زمان درباره دلایل این موضوع گفته می شد که داخل دولت دو نگاه نسبت به این پیش نویس وجود دارد، یک نگاه که البته محدود به این بود که باید کل قانون مورد اصلاح قرار گیرد و نگاه دیگر نیز این بود که نیازی به اصلاح یا تغییر کل قانون نیست، بلکه صرفاً برخی از مواد باید تغییر کنند.

دو شرط اعلام ورشکستگی بانکها طبق پیش نویس قانون بانکداری، ورشکستگی بانکها و سایر مؤسسات اعتباری به دو شرط تحقق می یابد: شرط اول توقف از تأدیه دینی است که بر عهده آنهاست و شرط دوم، عدم امکان بازسازی به تشخیص بانک مرکزی است. مراحل رسیدگی به تقاضای ورشکستگی بانکها و سایر مؤسسات اعتباری نیز در پیش نویس قانون بانکداری پیش بینی شده و بدین ترتیب است که رسیدگی به تقاضای ورشکستگی تنها با تقاضای بانک مرکزی یا مدعی العموم امکان پذیر بوده و مشتریان بانکها و سایر مؤسسات اعتباری، موضوع توقف مؤسسه اعتباری را به بانک مرکزی منعکس خواهند کرد که در صورت اعلام توقف مؤسسه اعتباری، در صورتی که از نظر بانک مرکزی، بازسازی آن بانک یا مؤسسه اعتباری امکان پذیر باشد، دادگاه نسبت به صدور رأی بازسازی اقدام می کند که حداکثر سه سال به طول می انجامد. اما در صورت عدم امکان بازسازی، دادگاه حکم ورشکستگی را صادر می کند که در این صورت، مدیر تسویه با نظر بانک مرکزی توسط دادگاه منصوب خواهد شد.

ورشکستگی یک مؤسسه اعتباری می تواند اثر منفی بر سایر مؤسسات اعتباری داشته باشد؛ بدین ترتیب که ورشکستگی یک بانک موجب سلب اعتماد سرمایه

گذاران به مجموعه نظام بانکی شده و با هجوم به سایر بانکها می تواند اثر منفی بر سایر مؤسسات اعتباری داشته باشد؛ به همین دلیل، در این پیش نویس آمده است بانکداران تنها تاجرانی هستند که مایل نیستند رقبایشان ورشکسته شوند؛ این اثر خاص ورشکستگی بانکها را اثر دومینوی ورشکستگی بانکها می نامند. بنابراین، مهم ترین دلیلی که وضع قوانین خاص برای ورشکستگی بانکها و سایر مؤسسات اعتباری را ضروری می کند، اهمیت اقتصادی ورشکستگی بانکها و آثار جدی است که این اتفاق می تواند بر کل اقتصاد ایران برجای بگذارد

ارائه قانون جدید بانکداری به دولت

بشر

بعد از اتمام تدوین پیش نویس قانون بانکداری، بانک مرکزی به دنبال برگزاری همایش یک روزه بازنگری قوانین پولی و بانکی کشور، متن پیش نویس قانون بانکداری را در ۳ تیرماه ۸۸ برای اطلاع عموم منتشر کرد. حدود سه ماه بعد از انتشار عمومی متن پیش نویس قانون بانکداری، محمود بهمنی رئیس کل بانک مرکزی در تاریخ ۱۱ مهرماه همان سال، از ارائه پیش نویس قانون جدید بانکداری به دولت خبر داده و می گوید: «نظرات دانشگاهیان، حقوقدانان، مسئولان و مدیران بانکها در این پیش نویس اعمال شده است.» بهمنی در بیان دلایل طولانی شدن روند ارائه لایحه به دولت، می گوید: «دلیل طولانی شدن روند ارائه پیش نویس به دولت این بود که مروره های دیگری روی آن صورت گرفت تا به صورت کامل و بدون نقص به دولت ارائه شود.»

سه هزارمیلیارد تومانی باعث شد فعالیت های این گروه رها شده و به حاشیه برود. دلیل دوم این بود که عملاً مطالعات این گروه متمرکز بر بانکداری راستین بود که دکتر بیژن بیدآباد بیشترین نقش را در تهیه آن داشت؛ حتی بعد از اینکه دژپسند به وزارت اقتصاد رسید و هیأت های اندیشه ورزی را در این وزارتخانه ایجاد کرد، در یکی از این هیأت های اندیشه ورزی از کسانی که طرح بانکداری اسلامی راستین را طراحی کرده بودند، دعوت شد تا درباره این طرح توضیح دهند. ایده آنها این بود که باید طرح بانکداری راستین را به صورت پالوت در بانکی اجرایی کرد. اما وقتی قرار شد این طرح تشریح شود، به رغم مطالعات و تلاش های زیادی که برای تدوین آن صورت گرفته بود، مشخص شد که طراحان آن عملاً نتوانستند این ایده را پیاده کنند و این طرح بیشتر در حد کارهای نظری بود که اتفاقاً مقالات زیادی نیز به زبان فارسی و انگلیسی درباره آن منتشر شده بود. البته بعد از اینکه آن مسائل برای آقای خاوری پیش آمد، شورای هماهنگی بانکها ظاهراً به فعالیت های خود در این باره ادامه داد؛ اما آنجا که من هیچ همکاری با آنها نداشتم و تمام همکاری من متمرکز بر تدوین پیش نویس قانون بانکداری و تحت نظر بانک مرکزی بود، از روند ادامه فعالیت های آن گروه اطلاعی ندارم.»

نامها و عباراتی چون بانکداری بدون ربا، بانکداری اسلامی، نظام بانکداری جمهوری اسلامی و... همواره در کنار عقود شرعی شناخته شده و به محض شنیدن پسوند اسلامی یا بدون ربا، ذهن ها به سمت عقود شرعی شناخته شده می رود؛ موضوعی که این مسأله را به ذهن هر مخاطبی متبادر می کند که در بانک مرکزی بانکداری اسلامی یا به معنای کلان تر، در اقتصاد اسلامی مسائل فقهی بر مسائل اقتصاد چیره بودم و به مدت یک سال برای تحقیق و مطالعه روی موضوعی در این دانشگاه بودم. کسی که در زمان فرصت مطالعاتی ام در بیرمنگام استاد راهنمای من بود، از مدیران بانک مرکزی انگلستان بود؛ از این حیث، از نظرات او درباره بانکداری مرکزی و نظارت بانکی بسیار استفاده می کردم. بعد از اتمام فرصت مطالعاتی ام، از من دعوت شد تا آنجا پول و بانک را برای دانشجویان ارشد و دکترا تدریس کنم؛ بنابراین، حتی دو سال بعد از پایان فرصت مطالعاتی ام نیز به صورت تدریجی و غیرمقیم به آنجا رفت و آمد داشتم و سهم خودم را تدریس می کردم.

به گونه ای که اگر مقایسه کنیم، کاملاً مشخص است که اساس طرح موجود در مجلس همین مواردی است که در پیش نویس قانون بانکداری نیز وجود دارد.»

میرجلیلی درباره فعالیت های مشابه و موازی که در کنار تدوین پیش نویس قانون بانکداری در کشور در حال انجام بود، می گوید: «در کنار فعالیت های ما برای تدوین قانون بانکداری دو گروه دیگر نیز به موازات ما مطالعاتی را آغاز کرده بودند. یک گروه در قم کارهایی را آغاز کرده بودند و گروه دیگری نیز با مدیریت شورای هماهنگی بانکها که آن زمان محمود خاوری مدیرعامل وقت بانک ملی ریاست آن را برعهده داشت، تشکیل شده و در این زمینه مطالعاتی را آغاز کرده بودند. در واقع همزمان با فعالیت های ما با محوریت بانک مرکزی، عملاً دو آلترناتیو دیگر نیز وجود داشت. مسئولان بانک مرکزی با علم به وجود این دو گروه می دانستند این کار را باید بر عهده کسی بگذارند که بتواند در مقابل مطالعات مشابه موازی صورت گرفته، هم پاسخگو بوده و هم قانونی را تدوین کند که مورد پذیرش سایرین قرار گیرد.»

«شخصیت اصلی گروهی که در قم مطالعات خود را آغاز کرده بودند، مرحوم استاد عباس موسویان بود. مرحوم موسویان و دوستان ایشان ویرایش های مختلفی از قانون عملیات بانکی بدون ربا را تهیه کرده بودند. به یاد دارم ایشان در آخرین مصاحبه خود گفته بودند این هفتمین ویرایش ما از قانون عملیات بانکی بدون ریاست. البته تأکید گروه آقای موسویان بیشتر بر جنبه های فقهی و عقود بود. وقتی ما دیدیم ایشان و دوستانشان در قم در حال انجام مطالعاتی در این زمینه هستند، از وی برای حضور در جلسه ای دعوت کردیم. انصافاً مرحوم موسویان شخصیتی بسیار متواضع و منصف بود. وقتی در جریان متن کامل پیش نویس ما قرار گرفتند، دو سه بار برای بحث و گفت و گو در جلسات ما حضور داشتند و در نهایت گفتند کار شما کامل تر است، برای همین ما مطالعات خودمان را در اختیار شما قرار می دهیم. بنابراین، گروه فعال در قم عملاً به فعالیت های خود در این زمینه ادامه نداد و با توجه به صداقت، صمیمیت و روحیات متواضعانه ای که مرحوم موسویان داشتند، تمام مطالعات خودشان را در اختیار ما قرار دادند.»

«گروه دیگر که در واقع به نمایندگی از شورای هماهنگی بانکها فعالیت می کردند، اگرچه اقداماتی را انجام داده بودند، اما به واسطه اتفاقات مرتبط با تخلف مالی معروف به «اختلاس سه هزار میلیارد تومانی» مطالعات و فعالیت های این گروه عملاً به حاشیه رفت و کار رها شد. از آنجا که مدیرعامل بانک ملی، ریاست شورای هماهنگی بانکها را برعهده دارد، آن زمان خاوری رئیس شورای هماهنگی بانکها و عملاً پشتیبان اصلی این گروه به شمار می رفت؛ لذا فرار او از کشور و اتهام وی درباره اختلاس